

BİTKİSEL ÜRETİMDE YİĞİNLAŞMA

**Tüm hakları saklıdır. Bu eserin tamamı ya da bir bölümü, 4110 sayılı Yasa ile değişik 5846 sayılı FSEK. uyarınca kullanılmadan önce hak sahibinden 52. Maddeye uygun yazılı izin alınmadıkça, hiçbir şekilde ve yöntemle islenmek, çoğaltılmak, çoğaltılmış nüshaları yayılmak, satılmak, kiralanmak, ödünç verilmek, temsil edilmek, sunulmak, telli/telsiz ya da başka teknik, sayısal ve/veya elektronik yöntemlerle iletilmek suretiyle kullanılamaz.*

***Bu raporda yer alan değerlendirmeler uzman görüşü olup sadece bilgilendirme amacıyla hazırlanmıştır. Bu raporda yer verilen görüş ve değerlendirmeler, hiçbir şekilde T.C. Mevlana kalkınma Ajansı'nın kurumsal görüş ve yaklaşımını yansıtmamaktadır.*

****Bu raporun hazırlanmasında emeği geçen Nurten Elvan Köksoy'a teşekkür ederiz.*

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	5
ÜLKEMİZDE BİTKİSEL ÜRETİM YAPISI	6
İLLERİN BİTKİSEL ÜRETİM YIĞINLAŞMASI	9
TR52 BÖLGESİ İLLERİNDE BİTKİSEL ÜRETİM YAPISI	12
TR52 BÖLGESİ İLÇELERİNDE BİTKİSEL ÜRETİM YAPISI	16
TR52 BÖLGESİ İLÇELERİNDE YIĞINLAŞMA	18
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	23

ŞEKİL DİZİNİ

Şekil 1 Ülkemiz Tarım Alanlarının Yıllar İtibariyle Büyüklüğü	6
Şekil 2 illere Göre Tarım Alanlarının Büyüklüğü	6
Şekil 3 illere Göre Bitkisel Üretim Miktarı	7
Şekil 4 Bazı illerin Bitkisel Üretim Miktarları (ton).....	7
Şekil 5 illere Göre Bitkisel Üretim Değeri	8
Şekil 6 illere Göre Tahıl ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Yığınlaşma Oranları.....	9
Şekil 7 illerin Tahıl ve Diğer Bitkisel Ürünlerde Yığınlaşma Oranları 1’den Büyük Olan Ürün Sayıları ..	10
Şekil 8 illere Göre Sebze Üretiminde Yığınlaşma Oranları.....	10
Şekil 9 illerin Sebze Üretiminde Yığınlaşma Oranları 1’den Büyük Olan Ürün Sayıları.....	11
Şekil 10 illere Göre Meyve, İçecek ve Baharat Bitkileri Üretiminde Yığınlaşma Oranları.....	11
Şekil 11 illerin Meyve, İçecek ve Baharat Üretiminde Yığınlaşma Oranları 1’den Büyük Olan Ürün Sayıları	12
Şekil 12 Bölge illeri Gayrisafi Katma Değer.....	12
Şekil 13 Konya Karaman Tarım Alanları Büyüklüğünün Yıllar İtibariyle Değişimi	13
Şekil 14 Konya Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler Üretiminde Yığınlaşma Gösteren Ürünler	13
Şekil 15 Karaman Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler Üretiminde Yığınlaşma Gösteren Ürünler.....	14
Şekil 16 Konya Sebze Üretiminde Yığınlaşma Gösteren Ürünler.....	14
Şekil 17 Karaman Sebze Üretiminde Yığınlaşma Gösteren Ürünler	15
Şekil 18 Konya Meyve, İçecek ve Baharat Bitkileri Üretiminde Yığınlaşma Gösteren Ürünler	15
Şekil 19 Karaman Meyve, İçecek ve Baharat Bitkileri Üretiminde Yığınlaşma Gösteren Ürünler	16
Şekil 20 TR52 Bölgesi İlçelere Göre Tarım Alanlarının Büyüklüğü	16
Şekil 21 TR52 Bölgesi İlçelere Göre Bitkisel Üretim Miktarı	17
Şekil 22 İlçelerde Dekardan Elde Edilen Ürün Miktarı (Verim), (ton/dekar)	18
Şekil 23 İlçelere Göre Tahıl ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Yığınlaşma Oranları	19
Şekil 24 İlçelerin Tahıl ve Diğer Bitkisel Ürünlerde Yığınlaşma Oranları 1’den Büyük Olan Ürün Sayıları	19
Şekil 25 İlçelere Göre Sebzelerin Yığınlaşma Oranları	20
Şekil 26 İlçelerin Sebze Üretiminde Yığınlaşma Oranları 1’den Büyük Olan Ürün Sayıları.....	20
Şekil 27 İlçelerin Meyve, İçecek ve Baharat Üretiminde Yığınlaşma Oranları 1’den Büyük Olan Ürün Sayıları	22

GİRİŞ

Toplumun en temel ihtiyaçlarından birisini karşılaması ve insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri bakımından, tarım, ülkeler için oldukça stratejik bir öneme sahiptir. Her geçen gün nüfusun giderek artması, tarımsal tüketimin de artmasına sebep olurken kırsal alanda yaşayan nüfusun kentsel alanlara göç etmesi, kırsal alanların giderek yaşlanması, iklim değişikliği etkilerinin giderek artması tarım sektörü üzerinde ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Bu bakımdan tarım sektörünün stratejik öneminin giderek artacağı düşünülmektedir.

Tarımın, toplum beslenmesi bakımından hayati olmasının yanı sıra kırsal alanda sağladığı istihdam potansiyeli, dış ticarete sağladığı katkı, sanayiye hammadde sağlaması gibi stratejik özellikleri vardır. Ayrıca ulaşım, ticaret ve enerji gibi sektörlerle etkileşimi gibi konularda da ülkelerin siyasal, sosyal ve ekonomik hayatlarında önemli bir yer tutmaktadır.

Kalkınma üzerine geliştirilen kuramlara göre; kalkınma sürecinin ilk evresinde temel ekonomik faaliyet tarımdır ve tarım en önemli sektördür. Dolayısıyla istihdam da tarım sektöründe yoğunlaşmaktadır. Daha sonraki süreçte tarım sektöründe odaklanan ekonomik yapı yavaş yavaş sanayileşme aşamasına girer sanayileşme ile birlikte toplumsal yapıda da değişimler yaşanır. Daha sonraki süreçte olgunlaşma dönemine girilir gelişme gösteren öncü sektörler artar ve yüksek üretim artışı diğer sektörlerle de yayılır. Bununla birlikte modern uygulamalar toplumun her kesimine yayılmakta ve güçlü bir ekonomik yapı ile büyüme devam eder. Daha sonra artan ekonomik gücün etkisiyle toplumun tüketime yönelme eğilimi görülür.

Kalkınma sürecinin ilk adımı olan tarım; sanayi sektörünün gelişmesi ve farklı sektörlerin ortaya çıkması ile yani ekonomik faaliyetlerin çeşitlenmesiyle önemini zamanla kaybetmiş ve geri planda kalmıştır ya da bırakılmıştır. Zamanla teknolojinin de devreye girmesiyle gelişmiş bir yapıya kavuşabilmenin bir gereği olarak görülerek tarımın ekonomik kalkınmadaki önceliği ve önemi ihmal edilmiştir. Ancak tarım sektörü her ülke için hayati öneme sahiptir. Sadece az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelere başarılı kalkınmasını sağlamak için değil aynı zamanda gelişmiş ülkelerin ekonomik bağımsızlıklarını devam ettirebilmeleri için de önemlidir. Tarımsal yapının güçlendirilememesi ve ülkenin kendi kendine yeten bağımsız bir yapıya kavuşturulamaması; diğer sektörlerin de gelişimini etkileyecek olup ülkenin kendi hammadde varlığının da azalmasına yol açacaktır.

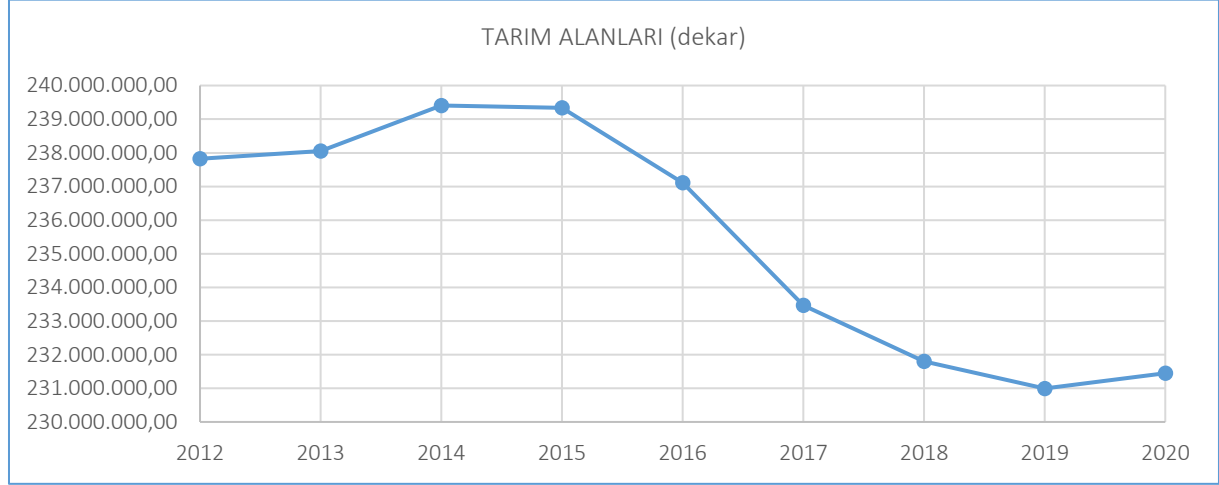
Tarımsal üretim, doğaya koşullarına bağlı olarak risk ve belirsizliklerin yüksek olduğu bununla birlikte üretimin özelliği bakımından diğer sektörlerle göre karlılık yönünden bazı dezavantajlara sahiptir. Bu sebeple toplumun beslenmesinin garanti altına alınması ve sürdürülebilirliğin sağlanması bakımından tarımın; gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun desteklenmesi ve tarımla uğraşan kesimin sosyal ve ekonomik gelir yönünden görece geri kalmasının önlenmesi gerekmektedir. Tarımsal üretimin gerek ülke gerekse bölge düzeyinde çeşitli politikalarla planlı ve programlı hale getirilmesi gerekmektedir.

Tarımda bitkisel üretimin, mekânla ilişkilendirilerek, analiz edilmeye çalışılan bu raporda illerin ve TR52 bölgesi özelinde ilçelerin karşılaştırmalı üstünlükleri belirlenmeye çalışılmış olup ürün deseninde çeşitliliğin ne ölçüde sağlanabildiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çalışma ile bitkisel üretimde tüm yörelerin kendine özgü bir takım potansiyel ve avantajlara sahip olduğu bir kere daha görülmüştür.

ÜLKEMİZDE BİTKİSEL ÜRETİM YAPISI

Ülkemizin yüz ölçümü (su alanları hariç) yaklaşık 770 milyon dekar olup bunun %30'unu tarım alanları oluşturmaktadır. 2012 yılından bu yana tarım alanlarının azaldığı görülmekle birlikte üretim miktarlarında artış yaşanmıştır. Ülkemizde tarım alanlarının giderek azalması; artan nüfusa bağlı olarak kentleşmenin artması ve tarımla uğraşan nüfusun azalması gibi sebeplerden kaynaklanırken, üretim miktarlarındaki artış verimin de arttığına işaret etmektedir.

Şekil 1 Ülkemiz Tarım Alanlarının Yıllar İtibariyle Büyüklüğü

Kaynak: TÜİK, 2020

Tarım alanlarının illere dağılımı incelendiğinde, en fazla tarım alanına sahip il Konya'dır. Ülke genelinde bulunan tarım alanlarının %8'ini Konya ili oluşturmaktadır. Konya'yı; %5 ile Ankara, %4,5 ile Şanlıurfa ve %3,4 ile Sivas takip etmektedir.

Şekil 2 illere Göre Tarım Alanlarının Büyüklüğü

Kaynak: TÜİK, 2020 verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Tarım alanı en az olan il, yüzölçümü bakımından en küçük il olan Yalova'dır. Yalova'yı sırasıyla; Artvin, Bingöl, Karabük ve Bartın illeri takip etmektedir.

İllerin kendi yüzölçümleri içinde tarım alanları oranına baktığımızda; %72,29 ile Kilis'in ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Kilis'i sırasıyla Tekirdağ, Kırıkkale, Nevşehir ve Şanlıurfa takip etmektedir. Bölgemiz illerine baktığımızda ise; Konya yüzölçümünün %45,52'si ve Karaman yüzölçümünün %37,93'ünü tarım alanları oluşturmaktadır.

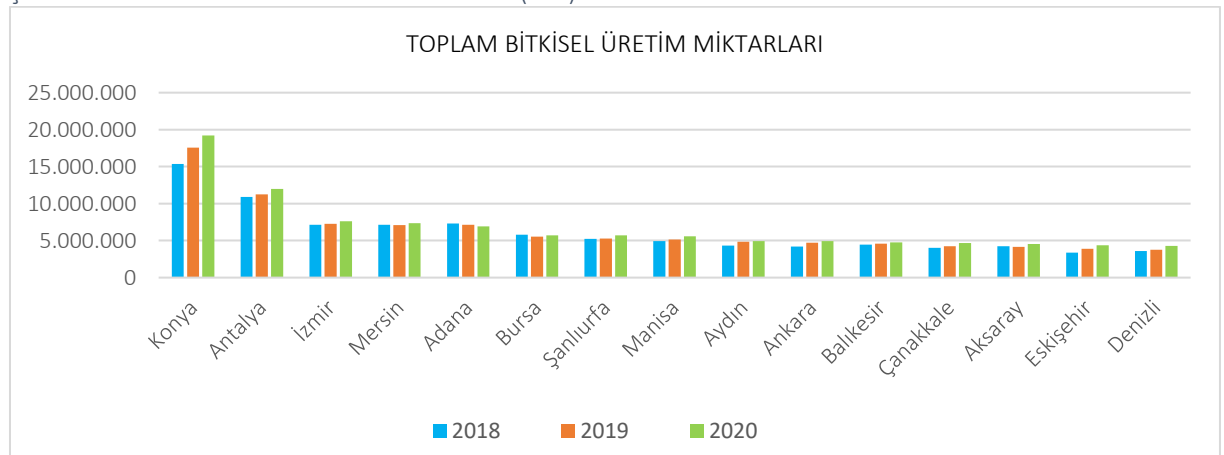
Şekil 3 illere Göre Bitkisel Üretim Miktarı

Kaynak: TÜİK, 2020 verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

İllerin bitkisel üretim miktarlarına bakıldığında; tarım alanlarının büyüklüğü ile de doğru orantılı olarak, en fazla üretim Konya ilinde yapılmakta olup ülkemizin toplam bitkisel üretiminin %9,75'ini gerçekleştirmektedir. Konya'yı %6,08 ile Antalya, %3,86 ile İzmir ve %3,74 ile Mersin takip etmektedir. Bitkisel üretim miktarı en az olan il; tarım alanları da en az olan Yalova'dır. Yalova'yı sırasıyla Tunceli ve Karabük takip etmektedir.

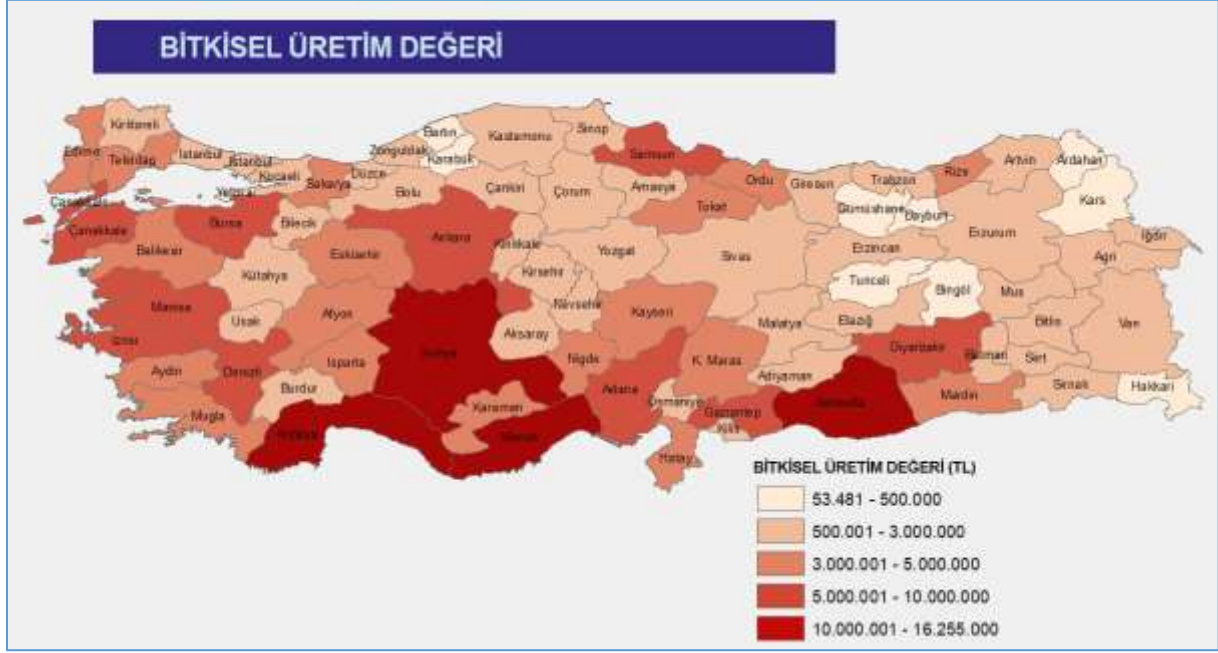
Şekil 4 Bazı illerin Bitkisel Üretim Miktarları (ton)

Kaynak: TÜİK, 2018-2020

Grafikte toplam bitkisel üretimiyle ülke içinde en fazla payı alan illere yer verilmiştir. 2018-2020 yılları arasında çoğu ilin toplam üretim miktarının arttığı görülmektedir. 2020 yılında toplam üretim miktarı 17 ilde azalma göstermiş olmasına rağmen ülke üretiminde %7,5 oranında bir artış gerçekleşmiştir.

Şekil 5 İllere Göre Bitkisel Üretim Değeri

Kaynak: TÜİK, 2020 verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Bitkisel üretim değerleri bakımından 16,3 milyon ile Antalya ilk sırada yer almaktadır. Antalya'yı 15,5 milyon ile Konya, 13,3 milyon ile Şanlıurfa ve 13 milyon ile Mersin takip etmektedir. Konya ili üretim miktarı bakımında Antalya'dan yaklaşık %40 oranında daha fazla ürün üretmesine rağmen bitkisel üretim değeri bakımından Antalya'nın gerisinde kalmıştır. Bu durumun üretilen ürünlerin katma değeri ve verimlilik ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Nitekim 2020 yılı verilerine göre dekardan elde edilen üretim miktarına baktığımızda, Antalya'nın 3,28 ton ile ilk sırada yer aldığı ve Antalya'yı sırasıyla İzmir, Mersin ve Iğdır illerinin takip ettiği görülmektedir. Bölge illerimize baktığımızda; Konya'da bu rakamın 1,03 ton ve Karaman'da 1 ton olduğu görülmektedir.

İLLERİN BİTKİSEL ÜRETİM YIĞINLAŞMASI

Ülkemizde tarım sektörü; özellikle sanayinin gelişmediği ya da görece az geliştiği ilçeler ve kırsal bölgeler için önemli bir geçim kaynağıdır. Bu nedenle tarım sektöründeki potansiyelin ortaya konulması, bölgesel politikaların doğru şekilde belirlenmesi adına oldukça önemlidir.

YIĞINLAŞMA ORANI (LOCATION QUOTİENT)

LQ bir sektörün belli bir bölgedeki yığılmasını ulusal referansla ölçmeye yararmaktadır. Bir sektörün LQ değerinin 1'den büyük çıkması sektörün o ilde yığılaştığını göstermektedir. Yani Yığılaşma oranının 1'den büyük olması; ilin bu sektörde Türkiye ortalamasından daha iyi olduğu, 1'den küçük olması ise Türkiye ortalamasının altında kaldığı anlamına gelmektedir. Yığılaşma oranı aşağıda belirtilen formüller ile hesaplanmıştır.

$$LQ_i = (a_i/a_t) / (A_i/A_t)$$

- a_i =a ilinin i sektöründeki üretimi
- a_t =a ilinin toplam üretimi
- A_i =Türkiye'nin i sektöründeki üretimi
- A_t = Türkiye'nin toplam üretimi

Yığılaşma oranı hesaplanırken, bitkisel üretim; "tahıllar ve diğer bitkisel ürünler", "sebzeler" ve "meyve içecek ve baharat bitkileri" alt sektörleri itibarıyla ele alınmıştır.

Tarım sektörünün genel bir profilini ortaya koymak amacıyla sektörün yığılaşma oranları iller bazında hesaplanarak analiz edilmiştir.

Şekil 6 İllere Göre Tahıl ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Yığılaşma Oranları

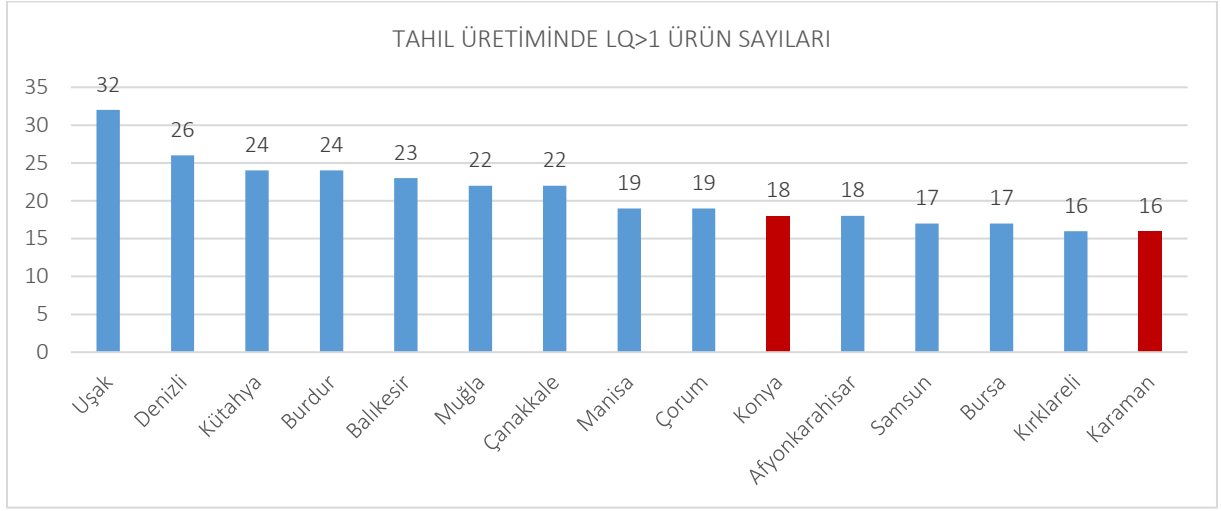

Kaynak: TÜİK, 2020 yılı verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Tahıl ve diğer bitkisel ürünlerde, toplam üretim miktarlarına göre, 57 ilin yığılaşma oranı 1'in üzerinde olup meyve ve sebzeye göre daha fazla ilde yığıldığı görülmektedir. Bayburt, Kars, Ağrı, Sivas ve Erzurum illeri yığılmanın en fazla olduğu ilk beş ildir. Özellikle 1.derecede yığılaşma Doğu Anadolu

Bölgesinde olup, İç Anadolu, Trakya, Ege Bölgesinin iç kesimlerinde ve Batı Karadeniz’de yığılmalar görülmektedir.

Şekil 7 illerin Tahıl ve Diğer Bitkisel Ürünlerde Yığılaşma Oranları 1’den Büyük Olan Ürün Sayıları

Kaynak: TÜİK, 2020 yılı verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Tahıl ve diğer bitkisel ürünler üretiminde Uşak 32 üründeki yığılaşması ile en fazla ürün çeşitliliğine sahip ildir. Bölgemiz illerine baktığımızda Konya 18 üründen ve Karaman 16 üründen yığılaşma göstermektedir. illerin ürün bazındaki yığılaşmalarının çeşitliliği ile tahıl ve diğer bitkisel ürünler toplam üretimdeki yığılaşmaları farklılık göstermekte olup toplam üretimde yığılaşmanın yüksek olduğu illerde yığılaşma gösteren ürün sayısı görece azdır. Özellikle toplam üretimde 1.derecede yığılaşma gösteren illerin yığılaşma gösteren ürün çeşitliliği bakımından öne çıkamadığı görülmektedir.

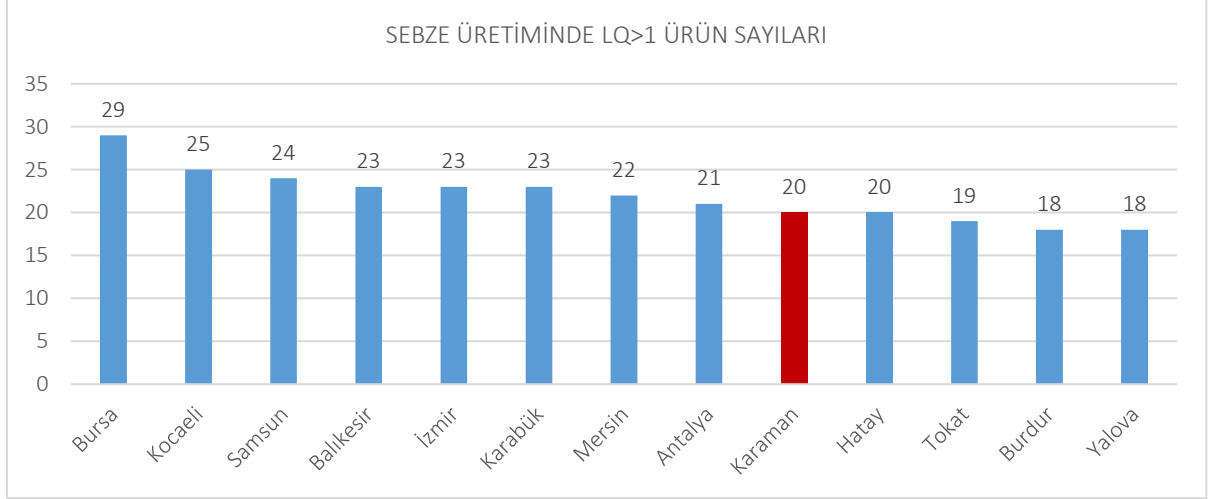
Şekil 8 illere Göre Sebze Üretiminin Yığılaşma Oranları

Kaynak: TÜİK, 2020 yılı verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Sebze ürünlerinde, *toplam üretim miktarlarına göre*, 23 ilin yığınlaşma oranı 1'in üzerindedir. Bilecik, Antalya ve Bursa illeri yığınlaşmanın en fazla olduğu üç ildir. Ağırlıklı olarak kıyı kesimleri öne çıkmakta olup Akdeniz, Ege, Marmara bölgeleri ile TR83 ve TR51 düzey 2 bölgelerinde yığınlaşmalar görülmektedir.

Şekil 9 illerin Sebze Üretiminde Yığınlaşma Oranları 1'den Büyük Olan Ürün Sayıları

Kaynak: TÜİK, 2020 yılı verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Sebze üretiminde Bursa 29 üründeki yığınlaşması ile en fazla ürün çeşitliliğine sahip ildir. Tahıl üretiminden farklı olarak sebze üretiminde toplam üretimde, özellikle, 1.derecede yığınlaşma gösteren illerde, yığınlaşma gösteren ürün sayısının da fazla olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra Karaman, Karabük, Kocaeli ve Yalova gibi toplam üretimde yığınlaşma olmayan bazı illerde yığınlaşma gösteren ürün sayısı çeşitlilik göstermektedir. Bölgemiz illerine baktığımızda Konya 5 üründe ve Karaman 20 üründe yığınlaşma göstermektedir.

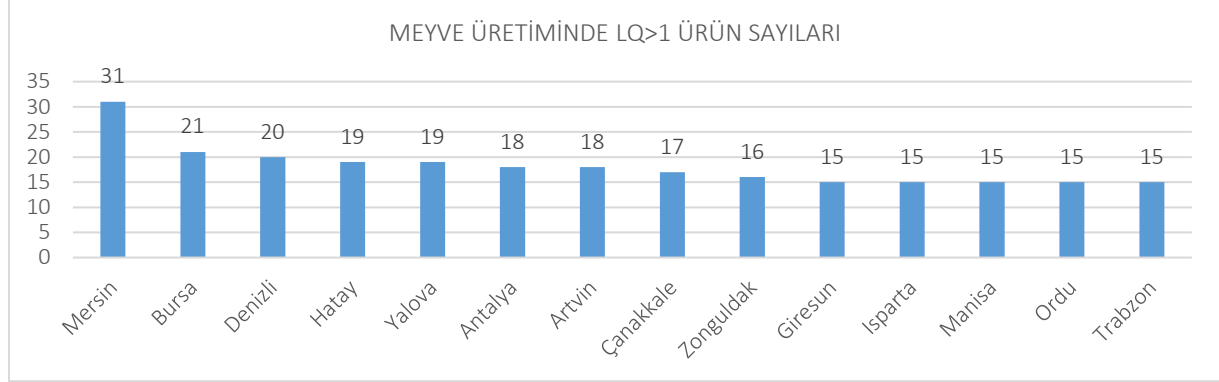
Şekil 10 illere Göre Meyve, İçecek ve Baharat Bitkileri Üretiminin Yığınlaşma Oranları

Kaynak: TÜİK, 2020 yılı verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Meyve, içecek ve baharat ürünlerinde, *toplam üretim miktarlarına göre*, 28 ilin yığınlaşma oranı 1’in üzerindedir. TR90 bölgesinin ne çıktığı görülmektedir. En yüksek oran 8,33 ile Rize ilindedir. Rize’yi sırasıyla Trabzon, Artvin, Ordu ve Giresun illeri takip etmektedir. Doğu Karadeniz bölgesinin yığınlaşma oranı bakımından ne çıkaran ürünlerin; çay ve fındık gibi yöreye özgü ürünler olduğu görülmektedir. Doğu Karadeniz bölgesinin yanı sıra Akdeniz, Ege, Marmara bölgelerinde yığınlaşmalar görülmektedir.

şekil 11 illerin Meyve, içecek ve Baharat retiminde Yığınlaşma Oranları 1’den Büyük Olan rn Sayıları

Kaynak: TİİK,2020 yılı verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Meyve, içecek ve baharat bitkileri retiminde Mersin 31 rndeki yığınlaşması ile en fazla ürün çeşitliliğine sahip ildir. Sebze retimi ile benzer şekilde toplam meyve üretimde yığınlaşma gösteren illerde, yığınlaşma gösteren ürün sayısının da görece fazla olduğu görülmektedir. Toplam meyve üretiminde en fazla yığınlaşma gösteren Rize’de diğerlerinden farklı olarak 4 üründe yığınlaşma görülmektedir. Bölgemiz illerine baktığımızda Konya 7 üründe ve Karaman 8 üründe yığınlaşma göstermektedir. Karaman toplam meyve üretim miktarlarına göre 4. derecede yığınlaşma olan iller arasında yer almakta olup yığınlaşma gösteren ürün çeşitliliği görece düşüktür.

TR52 BÖLGESİ İLLERİNDE BİTKİSEL ÜRETİM YAPISI

Ülkemiz genelinde tarım sektöründe sağlanan katma değerin yıllar itibariyle giderek düştüğü sanayi ve hizmetler sektörlerinde yaratılan katma değerin de arttığı görülmektedir. Bu durum; gelişmenin doğal bir sürecidir. lkeler gelişmişlik düzeyleri düşükken tarım sektöründe faaliyetler daha yoğundur, sanayi ve hizmetler sektörü geliştikçe ülkenin gelişmişlik düzeyi de artmaktadır.

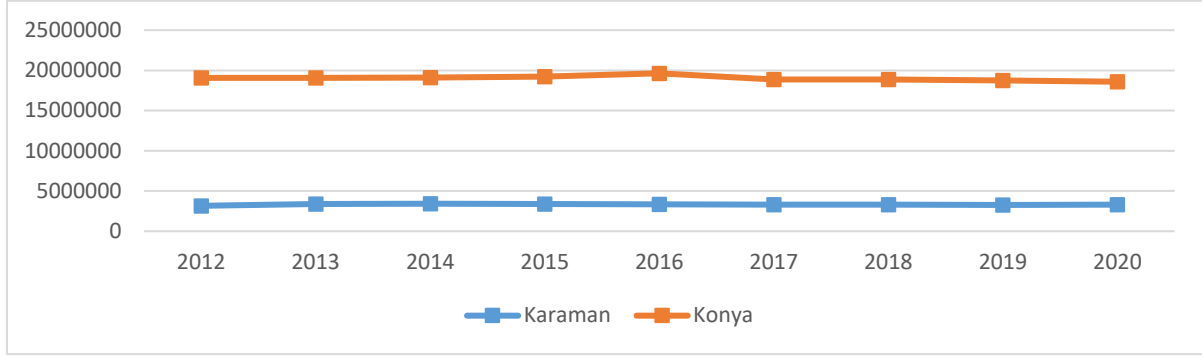
şekil 12 Bölge İlleri Gayrisafi Katma Değer

	Tarım	Sanayi	Hizmetler
Türkiye	7,13	30,18	62,69
Konya	20,60	29,06	50,34
Karaman	34,18	29,46	36,36

Kaynak: TİİK,2019

Bölgemiz illerinde tarım sektörünün hala önemini koruduğu ve 2019 yılı verilerine göre ülke değerlerinin üstünde bir oranda tarımsal katma değer sağlandığı görülmektedir.

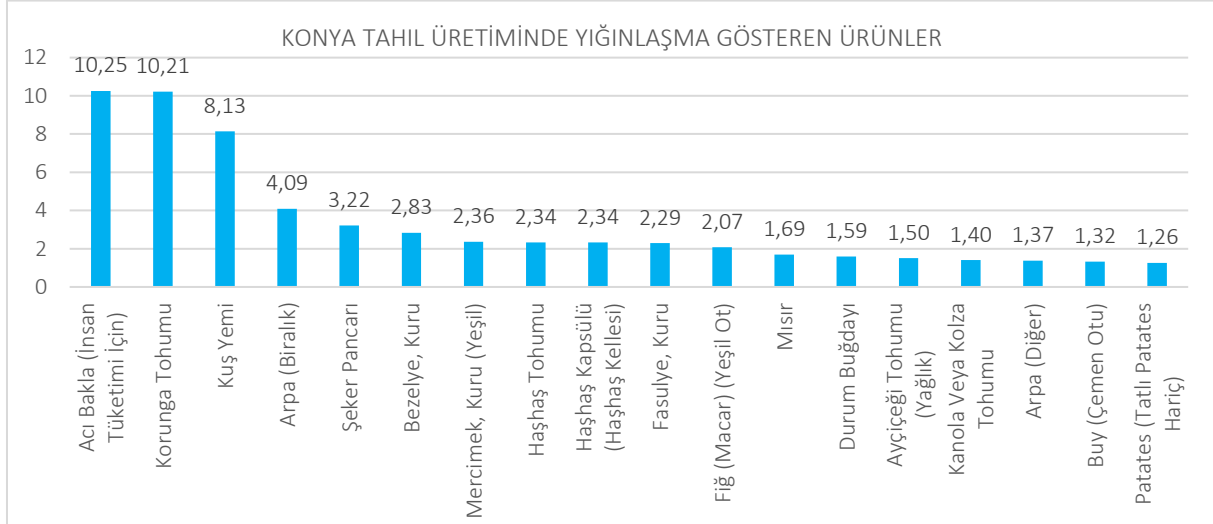
Şekil 13 Konya Karaman Tarım Alanları Büyüklüğünün Yıllar İtibariyle Değişimi

Kaynak: TÜİK,2020

Bölgemiz illerinde tarım sektörünün hala önemini koruduğu ve 2019 yılı verilerine göre ülke değerlerinin üstünde bir oranda tarımsal katma değer sağlandığı görülmektedir. Bu sebeple Tarım sektörünün bölgemizdeki genel bir profilini ürün bazında ortaya koymak amacıyla üretilen ürünlerin yığınlaşma oranları hesaplanarak analiz edilmiştir.

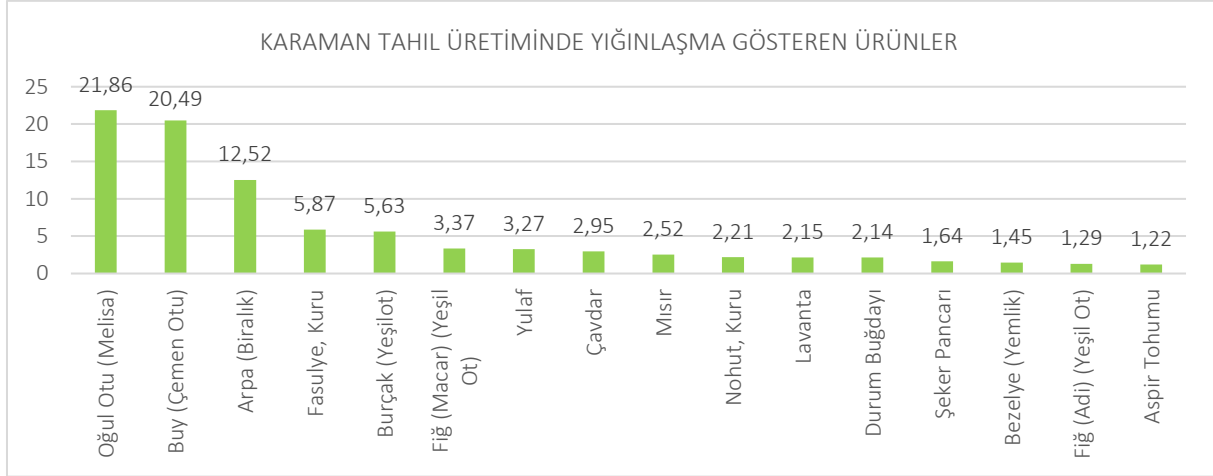
Şekil 14 Konya Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler Üretiminde Yığınlaşma Gösteren Ürünler

Kaynak: TÜİK,2020 yılı verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Ülke genelinde tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerde en fazla üretim yapan il Konya'dır. Yığınlaşma oranı 1'in üzerinde olan 18 ürünü bulunmakta olup bu değerle, yığınlaşma gösteren tahıl ürün çeşitliliği bakımından, iller arasında 10.sırada yer almaktadır. Yığınlaşma oranı en yüksek olan acı baklada Türkiye üretiminin tamamını ve korunga tohumunda da %99,60'ını karşılamaktadır. Konya tahıl ürünleri üretiminde ülke genelinde önemli bir konumda bulunmakta olup yığınlaşma gösteren ürünlerin üretimi bakımından da başı çeken iller arasındadır. Acı bakla, korunga tohumu, kuşyemi, şeker pancarı, kuru bezelye, kuru fasulye, yeşil macar fiği, mısır, biralık arpa ve diğer arpa ürünlerinin üretim miktarı bakımından 1.sırada; mercimek, durum buğdayı, patates ve haşhaş üretimlerinde 2.sırada; Kanola veya kolza tohumu ve çemen otu üretiminde de 3.sırada yer almaktadır.

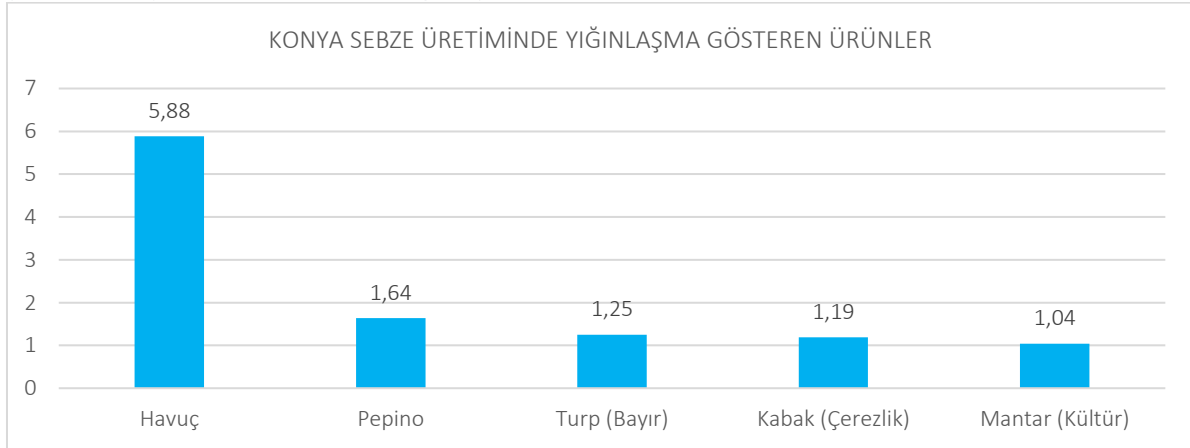
Şekil 15 Karaman Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler Üretiminde Yığınlaşma Gösteren Ürünler

Kaynak: TÜİK, 2020 yılı verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Ülke genelinde tahıllar ve diğer bitkisel ürünler üretiminde en fazla üretim yapan 19. il konumunda olan Karaman'ın yığınlaşma oranı 1'in üzerinde olan 16 ürünü bulunmakta olup yığınlaşma gösteren tahıl ürün çeşitliliği bakımından, iller arasında 15.sırada yer almaktadır. Yığınlaşma oranı en yüksek olan oğul otu ve çemen otunun üretiminde, üretim miktarı bakımından, ilk sırada yer alan il Karaman'dır.

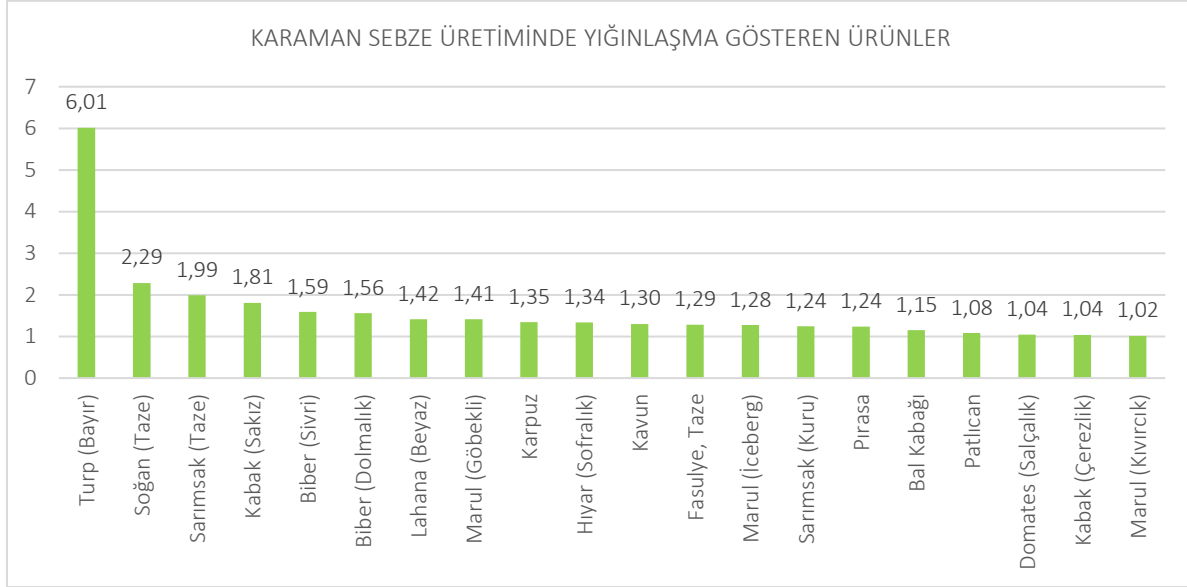
Şekil 16 Konya Sebze Üretiminde Yığınlaşma Gösteren Ürünler

Kaynak: TÜİK, 2020 yılı verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Ülke genelinde sebze üretimi miktarı bakımından 7. il konumunda olan Konya'nın yığınlaşma oranı 1'in üzerinde olan 5 ürünü bulunmakta olup yığınlaşma gösteren sebze ürün çeşitliliği bakımından, iller arasında 49.sırada yer almaktadır. Sebze ürün çeşitliliği görece az olmakla birlikte toplam sebze üretiminde yığınlaşma olmayan iller arasında yer almaktadır. Ancak yığınlaşma oranı yüksek olan havuçta üretim miktarı bakımından ilk sırada yer almakta olup ülkemiz üretiminin yaklaşık %57'sini Konya karşılamaktadır.

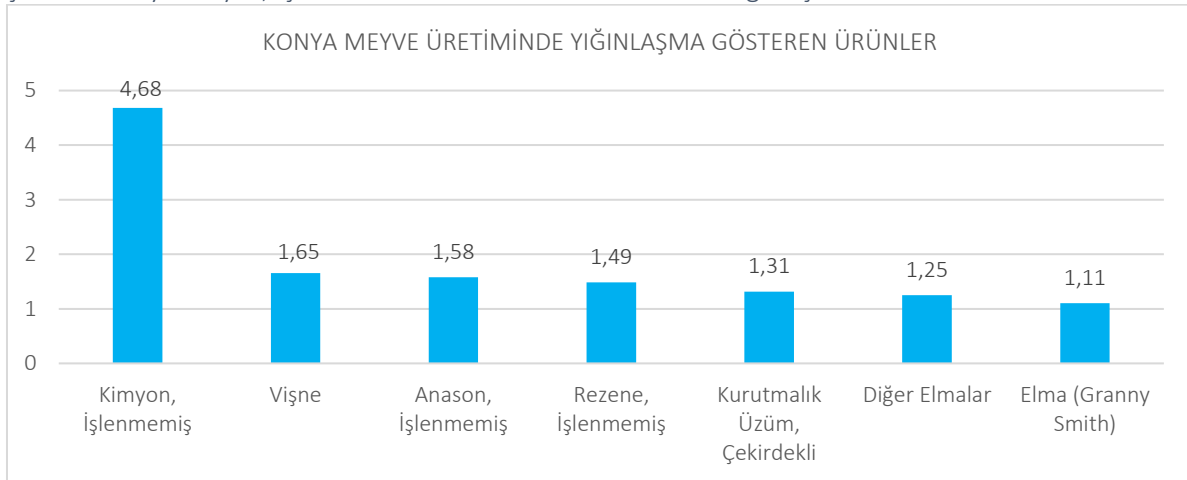
Şekil 17 Karaman Sebze Üretiminde Yiğınlaşma Gösteren Ürünler

Kaynak: TÜİK,2020 yılı verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Ülke genelinde sebze üretim miktarında 17. il konumunda olan Karaman'ın yiğınlaşma oranı 1'in üzerinde olan 20 ürünü bulunmakta olup bu rakamla, yiğınlaşma gösteren sebze ürün çeşitliliği bakımından, iller arasında 9.sırada yer almaktadır. Sebze ürün çeşitliliği görece az olmakla birlikte toplam sebze üretiminde yiğınlaşma olmayan iller arasında yer almaktadır.

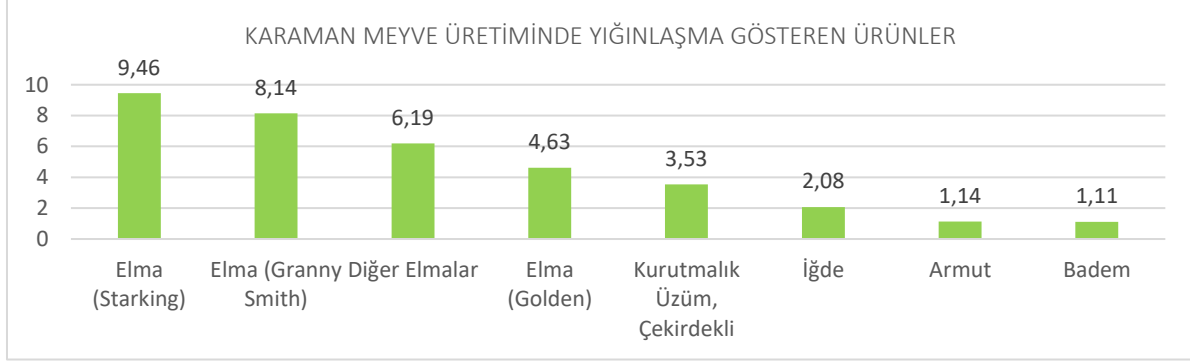
Şekil 18 Konya Meyve, İçecek ve Baharat Bitkileri Üretiminde Yiğınlaşma Gösteren Ürünler

Kaynak: TÜİK,2020 yılı verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Ülke genelinde meyve, içecek ve baharat bitkileri üretim miktarı bakımından 14.sırada yer alan Konya'nın yiğınlaşma oranı 1'in üzerinde olan 7 ürünü bulunmakta olup bu ürün sayısı ile, yiğınlaşma gösteren meyve ürün çeşitliliği bakımından, iller arasında 45.sırada yer almaktadır. Meyve ürün çeşitliliği görece az olmakla birlikte toplam meyve üretiminde yiğınlaşma olmayan iller arasında yer almaktadır. Ancak yiğınlaşma oranı yüksek olan ürünlerin üretim miktarı bakımından önemli bir konumda bulunmakta olup Kimyon üretiminde 1., granny smith ve diğer elmalarda 3., ve grafikte görünen diğer ürünlerde 2.sırada yer almaktadır.

Şekil 19 Karaman Meyve, İçecek ve Baharat Bitkileri Üretiminde Yığınlaşma Gösteren Ürünler

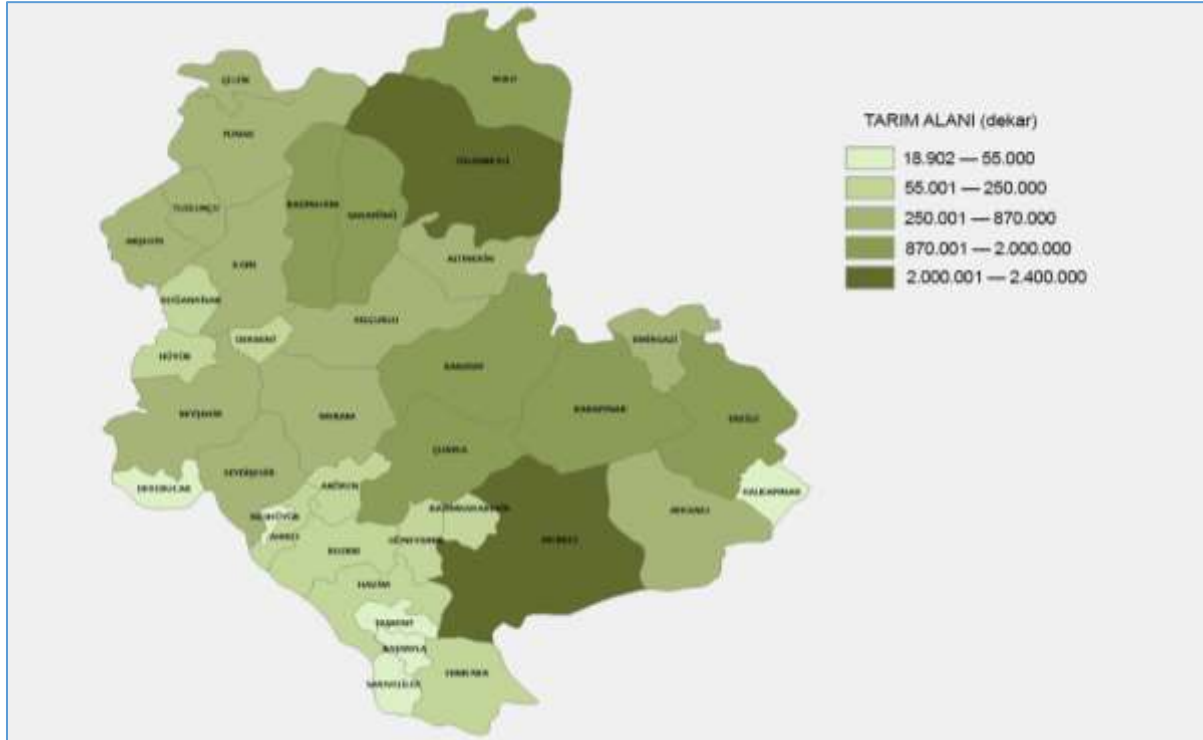
Kaynak: TÜİK, 2020 yılı verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Ülke genelinde meyve, içecek ve baharat bitkileri üretim miktarı bakımından 12.sırada yer alan Karaman'ın yığınlaşma oranı 1'in üzerinde olan 8 ürünü bulunmakta olup bu ürün sayısı ile, yığınlaşma gösteren meyve ürün çeşitliliği bakımından, iller arasında 39.sırada yer almaktadır. Meyve ürün çeşitliliği görece az olmakla birlikte toplam meyve üretiminde 4. Derece yığınlaşma olan iller arasında yer almaktadır. Elma üretimi bakımından önemli bir il olan Karaman yıllara göre konumu değişmekle birlikte, elma üretimi bakımından sıralamada ilk 4 il arasında yer almaktadır. Granny smith elma üretiminde ise 1.,sırada yer almakta olup ülkemiz üretiminin yaklaşık %14'ünü karşılamaktadır.

TR52 BÖLGESİ İLÇELERİNDE BİTKİSEL ÜRETİM YAPISI

Ülkemizdeki tarım alanlarının %9,45'ini TR52 bölgesi oluşturmaktadır. Bunun %8'ini ülkenin en fazla tarım alanına sahip ili olan Konya, %1,45'ini de Karaman oluşturmaktadır. Konya yüzölçümünün %45,52'sini ve Karaman yüzölçümünün %37,93'ünü tarım alanları oluşturmaktadır.

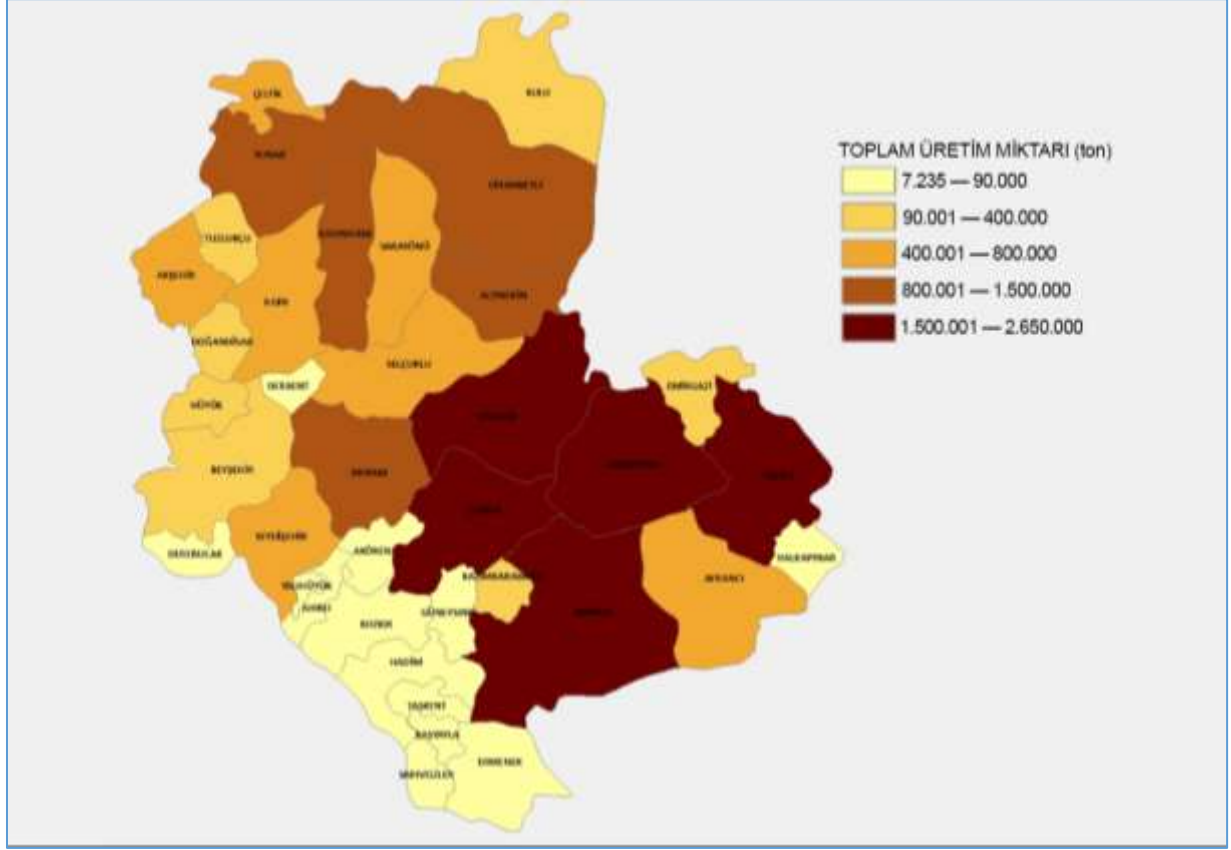
Şekil 20 TR52 Bölgesi İlçelere Göre Tarım Alanlarının Büyüklüğü

Kaynak: TÜİK, 2020 yılı verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

TR52 Bölgesinde en fazla tarım alanına sahip ilçe Cihanbeyli'dir. TR52 bölgesi tarım alanlarının %10,85'ini oluşturmaktadır. Cihanbeyli'yi sırasıyla; %9,21 ile Karaman Merkez, %8,14 ile Karatay, %5,79 ile Çumra ve %5,49 ile Sarayönü takip etmektedir.

Şekil 21 TR52 Bölgesi İlçelere Göre Bitkisel Üretim Miktarı

Kaynak: TÜİK, 2020 yılı verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Toplam bitkisel üretim miktarlarına bakıldığında; Bölge bitkisel üretiminin %11,76'sını karşılayan Karaman Merkez üretim miktarı bakımından ilk sırada yer almaktadır. Karaman Merkezi sırasıyla %11,15 ile Karapınar, %10,73 ile Çumra, %10,64 ile Ereğli ve %8,52 ile Karatay ilçeleri takip etmektedir. Bölgenin en çok tarım alanına sahip Cihanbeyli ilçesi ise %5,83 ile 6.sırada yer almaktadır. Dolayısıyla Cihanbeyli ilçesinde dekardan elde edilen ürün miktarının görece düşük olduğu yani verimin düşük olduğu sonucuna varılmaktadır.

Toplam bitkisel üretim miktarına göre verimlilik değerleri bakımından; Karapınar ilçesi ilk sırada yer almaktadır. Karapınar'ı; Ereğli, Çumra, Altınöken ve Seydişehir ilçeleri takip etmektedir. Toplam üretim miktarı fazla olan ilçelerde verimlilik değerlerinin de genel itibariyle yüksek olduğu görülmektedir.

Verimlilik değerleri en düşük ilçe Taşkent'tir. Taşkent ilçesinin coğrafi yapısının dağlık olması sebebiyle tarım arazisi varlığı da düşüktür. Verim düşüklüğünde Taşkent ilçesini Bozkır, Akören, Güneysınır ve kulu ilçeleri takip etmektedir.

Şekil 22 İlçelerde Dekardan Elde Edilen Ürün Miktarı (Verim), (ton/dekar)

İlçe	Verimlilik (ton/dekar)	İlçe	Verimlilik (ton/dekar)
Karapınar	2,45	Selçuklu	0,62
Ereğli	2,19	Yalıhüyük	0,61
Çumra	1,91	Halkapınar	0,56
Altınekin	1,76	Cihanbeyli	0,55
Seydişehir	1,55	Hüyük	0,50
Çeltik	1,35	Doğanhisar	0,49
Meram	1,34	Derebucak	0,48
Merkez	1,31	Ayrancı	0,48
Karatay	1,08	Sarayönü	0,44
Yunak	0,93	Ermenek	0,43
Hadim	0,93	Derbent	0,41
Akşehir	0,92	Başyayla	0,38
Kadınhanı	0,86	Sarıveliler	0,37
Ahırılı	0,84	Kulu	0,28
Ilgın	0,79	Güneysınır	0,28
Emirgazi	0,77	Akören	0,25
Kazımkarabekir	0,76	Bozkır	0,24
Beyşehir	0,70	Taşkent	0,18
Tuzlukçu	0,62		

Kaynak: TÜİK, 2020 yılı verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Genel olarak baktığımızda; bölgenin güney ve coğrafi yönden görece dağlık bölgelerinde verim değerleri, (istisnaları bulunmakla birlikte) düşüktür. Doğal olarak bu durum üretim miktarlarına da yansımaktadır.

TR52 BÖLGESİ İLÇELERİNDE YIĞINLAŞMA

YIĞINLAŞMA ORANI (LOCATION QUOTIENT)

TR52 bölgesi ilçelerinin yığınlaşma oranı hesaplamasında TR52 bölgesi kendi içinde değerlendirilmiş olup aşağıdaki formül esas alınmıştır.

$$LQ_i = (a_i/a_t) / (A_i/A_t)$$

- a_i =a İlçenin i sektöründeki üretimi
- a_t =a İlçenin toplam üretimi
- A_i =TR52'nin i sektöründeki üretimi
- A_t = TR52'nin toplam üretimi

Yığınlaşma oranı hesaplanırken, bitkisel üretim; “tahıllar ve diğer bitkisel ürünler”, “sebzeler” ve “meyve içecek ve baharat bitkileri” alt sektörleri itibarıyla ele alınmıştır.

Tarım sektörünün bölgemiz içindeki genel profilini ortaya koymak amacıyla sektörün yığınlaşma oranları ilçeler bazında hesaplanarak analiz edilmiştir.

Şekil 23 İlçelere Göre Tahıl ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Yığınlaşma Oranları

Kaynak: TÜİK, 2020 yılı verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

TR52 bölgesinde ilçelerin toplam tahıl üretiminde yığılma gösteren ilçe sayısı 18'dir. Bölgenin ağırlıklı olarak kuzey kesiminde yer alan ilçeler 1.derecede yığılma göstermekte olup bölgenin genellikle dağlık olmayan yani ovalık kesimlerinde tahıl üretiminde yığılma olduğu görülmektedir. Bölge ilçelerinin Yığılma oranlarına bakıldığında yığılma gösteren ilçelerde değerlerin birbirine yakın olduğu (1 - 1,14 arasında değiştiği) görülmektedir.

Dolayısıyla TR52 bölgesinde, tahıl üretiminde, fazla yığınlaşması ile öne çıkan bir ilçe bulunmamakta olup yığınlaşma gösteren ilçeler daha homojen bir yapı sergilemektedir.

Şekil 24 İlçelerin Tahıl ve Diğer Bitkisel Ürünlerde Yığınlaşma Oranları 1'den Büyük Olan Ürün Sayıları

İLÇE	LQ>1 Ürün Sayıları	İLÇE	LQ>1 Ürün Sayıları	İLÇE	LQ>1 Ürün Sayıları
Beyşehir	19	Tuzlukçu	13	Kulu	8
Ilgın	18	Hüyük	12	Çeltik	7
Akören	16	Yunak	12	Ermenek	7
Sarayönü	16	Halkapınar	11	Yalıhüyük	7
Derbent	15	Ahirlı	10	Çumra	6
Kadınhanı	15	Bozkır	10	Karapınar	6
Seydişehir	15	Cihanbeyli	10	Güneysınır	5
Ayrancı	14	Derebucak	9	Meram	5
Karatay	14	Ereğli	9	Başyayla	3
Doğanhisar	13	Kazımkarabekir	9	Sarıveliler	3
Emirgazi	13	Akşehir	8	Taşkent	3
Merkez	13	Altınekin	8	Hadim	2
Selçuklu	13				

Kaynak: TÜİK, 2020 yılı verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Tahıl ve diğer bitkisel ürünlerin üretiminde, Beyşehir 19 üründeki yığılması ile en fazla ürün çeşitliliğine sahip ilçedir. Toplam tahıl üretiminde yığılma gösteren ilçelerin genelinde ürün çeşitliliğinin de fazla olduğu söylenebilir.

Şekil 25 İlçelere Göre Sebze Üretiminin Yığılma Oranları

Kaynak: TÜİK, 2020 yılı verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

TR52 bölgesinde ilçelerin toplam sebze üretiminde yığılma gösteren ilçe sayısı 9'dur. Yığılma gösteren yerler, toplam tahıl üretiminde yığılma göstermeyen ilçelerdir. Ereğli 3,55 ile en yüksek yığılma oranına sahip ilçe olup Ereğli'yi sırasıyla; 3,34 ile Meram, 2,76 ile Taşkent, 2,57 ile Ermenek, 2,52 ile Derbent takip etmektedir.

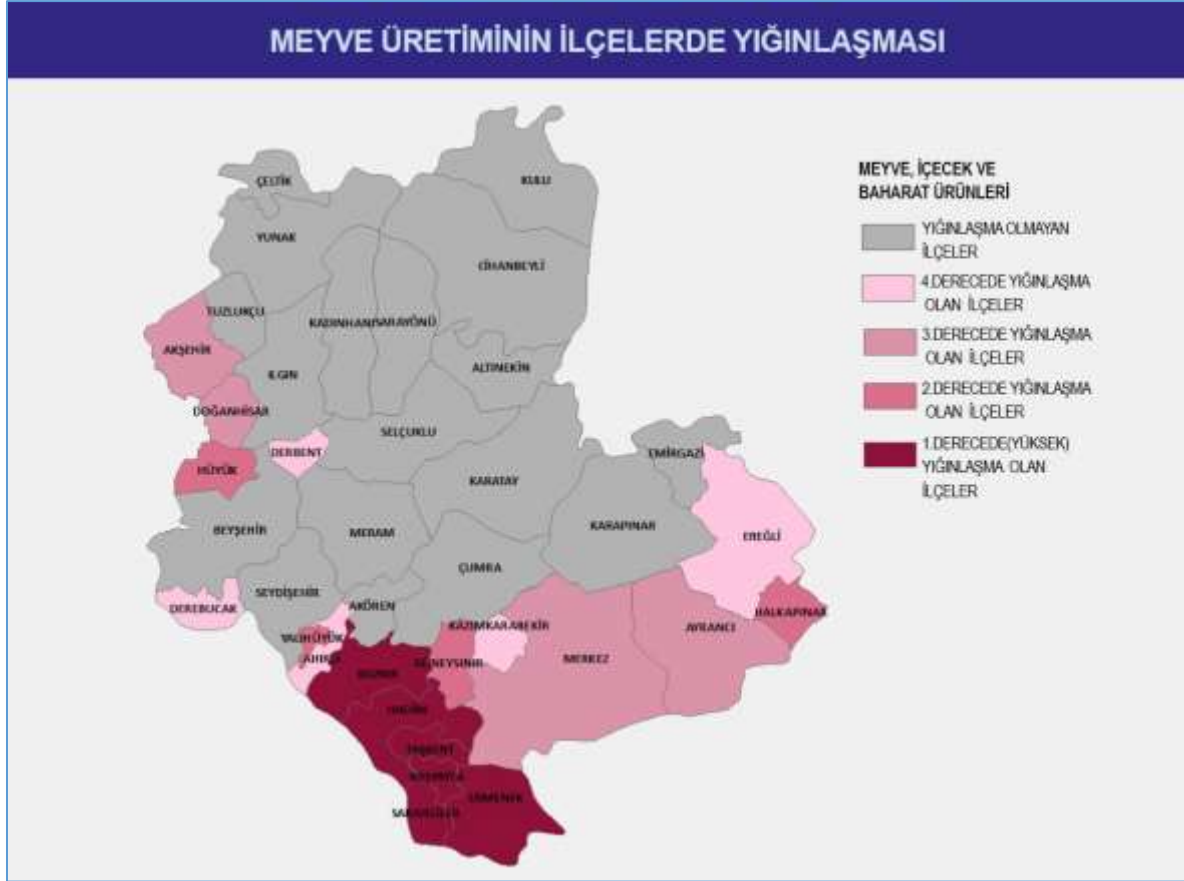
Şekil 26 İlçelerin Sebze Üretiminde Yığılma Oranları 1'den Büyük Olan Ürün Sayıları

İLÇE	LQ>1 Ürün Sayıları	İLÇE	LQ>1 Ürün Sayıları	İLÇE	LQ>1 Ürün Sayıları
Merkez	27	Altınkekin	6	Çeltik	2
Meram	26	İlgın	4	Başyayla	2
Ermenek	16	Halkapınar	4	Ahrılı	2
Ayrancı	15	Hadım	4	Yalıhüyük	1
Akşehir	12	Taşkent	3	Selçuklu	1
Çumra	11	Karatay	3	Sarayönü	1
Doğanhisar	10	Akören	3	Kadınhanı	1
Ereğli	8	Yunak	2	Güneysınır	1
Bozkır	8	Tuzlukçu	2	Derebucak	1
Seydişehir	7	Kazımkarabekir	2	Derbent	1
Beyşehir	6	Karapınar	2	Cihanbeyli	1

Kaynak: TÜİK, 2020 yılı verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Sebze üretiminde, Karaman Merkez 27 üründeki yığılması ile en fazla ürün çeşitliliğine sahip yerleşimdir. Toplam sebze üretiminde 1. derecede yığılma gösteren ilçelerde ürün çeşitliliğinin

görece fazla olduğu söylenebilir. 2. derecede yığınlaşma gösteren ilçelerden bir tek Ermenek'te ürün çeşitliliği fazladır. Bunun dışında Derbent ilçesi ve Başyayla, Taşkent, Derbent ve Derebucak ilçelerinde ürün çeşitliliğinin az olduğu görülmektedir. Ayrıca Emirgazi, Hüyük, Kulu ve Sarıveliler ilçelerinde yığınlaşma oranı 1'den büyük olan ürün bulunmamaktadır.

Kaynak: TÜİK, 2020 yılı verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

TR52 bölgesinde ilçelerin toplam meyve, içecek ve baharat ürünleri üretiminde yığınlaşma gösteren ilçe sayısı 19'dur. Bölgenin ağırlıklı olarak güney kesiminde yer alan ilçeler 1.derecede yığınlaşma göstermekte olup bölgenin coğrafi yapısı görece dağlık olan kesimlerinde meyve üretiminde yığınlaşma olduğu görülmektedir. Hadım 19,92 ile en yüksek yığınlaşma oranına sahip ilçe olup Hadım'ı sırasıyla; 15,40 ile Sarıveliler, 14,82 ile Başyayla, 11,15 ile Ermenek, 10,97 ile Bozkır takip etmektedir. Meyve üretiminde yığınlaşma gösteren ilçelerin oranlarına bakıldığında, tahıl ve sebze yığılmalarına göre, ilçeler arası değer farklarının açıldığı görülmektedir. Yani en fazla yığılma ve en az yığılma gösteren ilçelerin oranları arasındaki fark artmış olup daha heterojen bir yapı sergilemektedir.

Şekil 27 İlçelerin Meyve, İçecek ve Baharat Üretiminde Yığınlaşma Oranları 1’den Büyük Olan Ürün Sayıları

İLÇE	LQ>1 Ürün Sayıları	İLÇE	LQ>1 Ürün Sayıları
Ermenek	20	Ilgın	6
Merkez	19	Meram	6
Taşkent	16	Yunak	6
Bozkır	15	Ahırlı	5
Ayrancı	14	Akören	5
Akşehir	13	Seydişehir	5
Başyayla	13	Yalıhüyük	5
Derbent	12	Kadınhanı	4
Sarıveliler	12	Kazımkarabekir	4
Güneysınır	10	Tuzlukçu	4
Hadim	10	Cihanbeyli	3
Halkapınar	9	Derebucak	3
Doğanhisar	8	Çeltik	2
Hüyük	8	Emirgazi	2
Beyşehir	7	Selçuklu	2
Kulu	7	Altınekin	1
Ereğli	6	Sarayönü	1

Kaynak: TÜİK, 2020 yılı verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

Meyve, içecek ve baharat üretiminde, Ermenek 20 üründeki yığınlaşması ile bölgenin en fazla ürün çeşitliliğine sahip ilçesidir. Toplam meyve üretiminde yığınlaşma gösteren ilçelerde ürün çeşitliliğinin görece fazla olduğu söylenebilir. Tahıl ve diğer ürünler üretiminde yığınlaşma gösteren ilçelerde meyve, içecek ve baharat üretiminde yığınlaşma gösteren ürün sayısı düşmekte olup çeşitlilik azalmaktadır. Ayrıca Çumra, Karapınar ve Karatay ilçelerinde yığınlaşma oranı 1’den büyük olan ürün bulunmamaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Tarımda bitkisel üretimin, mekânla ilişkilendirilerek, analiz edilmeye çalışılan bu raporda illerin ve TR52 bölgesi özelinde ilçelerin karşılaştırmalı üstünlükleri belirlenmeye ve ürün deseninde çeşitliliğin ne ölçüde sağlanabildiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çalışma ile bitkisel üretimde tüm yörelerin kendine özgü bir takım potansiyel ve avantajlara sahip olduğu bir kere daha görülmüştür.

Kalkınma aşama aşama ilerleyen, gelişen bir süreçtir. Dolayısıyla tarım sektörünün yeterince gelişmediği yerleşimlerde sanayileşmede ciddi bir gelişim de beklenmemektedir. Bu sebeple az gelişmiş yerleşimlerde, bununla birlikte tarımsal üretime duyulan ihtiyaçtan dolayı, gelişmişlik seviyesi ne kadar yüksek olursa olsun tüm yerleşimlerde, tarımsal faaliyetlerde verimin artırılması buna paralel olarak da ekonomik gelirlerin artırılması gerekmektedir.

Ülkemiz genelinde özellikle kırsal yerleşimlerde yaşanan ve gelişmişlik farklarını etkileyen genç nüfusun göç sorunu, çeşitli sorunların da büyümesine sebep olurken büyüyen sorunlar karşısında göçün daha da artmasıyla devam eden bir paradoksa dönüşmektedir. Şöyle ki; gerek ilçelerde gerekse kırsal alanlarda, eğitim ve sağlık hizmetlerinin görece zayıf kalması, sosyal ve kültürel altyapının ve faaliyetlerin zayıf kalması, teknik altyapı sorunları, erişim imkanlarının sınırlı olması yani yaşam standartlarının istenilen seviyede olmaması gibi sebeplerle üretken nüfusun kaybedilmesiyle ekonomik gelir yaratma konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır. Tarım ve hizmetler sektöründe yeterince gelişmemiş yerleşimlerin sanayileşmede bir atılım ya da gelişim göstermesi beklenemez. Bu sebeple özellikle gelişmişlik seviyesi düşük yerleşimlerde tarımsal üretimden elde edilen gelirlerin artırılması ve garanti altına alınmasına yönelik tedbirlerle sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir.

Tarımsal üretim coğrafi yapıya, doğal kaynakların durumuna ve iklim şartlarına göre şekillenen bir sektördür. Dolayısıyla yerleşimlerin ekolojik yapısına göre, üretilen ürünler farklılık göstermektedir. Söz konusu farklılıklar bazı ürünlerin bazı bölgelerde yığılma göstermesine sebep olmaktadır. Bununla birlikte ürünlere verilen destekler, üreticilerin alışkanlıkları ve deneyimleri gibi nedenlerle doğal şartlara bağlı olmayan yığılmalarda da görülmektedir. Söz konusu yığılmalarda bir yandan uzmanlaşma göstergesi olmakla birlikte yığılma olan yerleşimlerde ürün çeşitliliğinin sağlanamaması gibi riskleri de ortaya çıkarmaktadır. Tarımsal faaliyetler doğa koşullarına bağlı olarak çeşitli risk ve belirsizlikleri barındırmaktadır. Bu risklerin en aza indirgenmesi bakımında ürün çeşitliliğinin sağlanması önemlidir. Bunun yanı sıra söz konusu risklerin ve elde edilen gelirlerin düşmesi gibi nedenlerle tarımsal üretime olan yönelimin azalmasına sebebiyet vermemek için arımla uğraşan kesimin sosyal ve ekonomik gelir yönünden görece geri kalmasının önlenmesi ve tarımsal üretimin gerek ülke gerekse bölge düzeyinde çeşitli politikalarla planlı ve programlı hale getirilmesi gerekmektedir.